

Євгеній Олександрович КАЛАШНІК,
*здобувач вищої освіти навчальної групи КП-037
I-го курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник
Ірина Валеріївна ЦАРЬОВА,
*кандидат філологічних наук, доцент кафедри
українознавства та іноземних мов факультету
підготовки фахівців для підрозділів стратегічних
розслідувань Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ У ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Розглядаючи питання дотримання прав людини, досить часто найпершим, що спадає на думку, є саме необхідність дотримання прав, що забезпечують безперешкодне існування особи – право на свободу та особисту недоторканність. Найбільшої актуальності набуває саме цей аспект, оскільки країна чітко визначилась з проєвропейським напрямком розвитку, що очевидно передбачає реформування української правової системи в напрямку забезпечення прав людини, і, власне, не дивно, що захист права на свободу та особисту недоторканність як особливість реалізації прав людини в досудовому провадженні є об'єктом посиленої уваги з боку європейських спеціалістів, українського свідомого населення.

Розпочнемо аналіз з чинної нормативно-правової бази, яка регламентує попередньо зазначений аспект прав людини. У цей перелік можна віднести: Загальну декларації прав людини (1948 р.); Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.); Мінімальні стандартні правила ООН

поводження з в'язнями (1955 р.); Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.); Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1979 р.); Конвенцію ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведіння та покарання (1984 р.); Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином (1988 р.), «Токійські правила», 1990р.; Основні принципи поведіння з в'язнями (1990 р.), Конституція України (1996 р.), як до того ж основоположний документ для усіх інших правових актів, що регламентують ці питання в українському законодавстві (Кодекси, Закони, Декларація), а також сумарна кількість рішень Європейського суду з прав людини, що є безперечним орієнтиром й підставою для послідууючої реалізації цього невід'ємного права людини.

На такому етапі дослідження, вважаємо необхідним виділити найбільш раціональні доктрини таких понять як «особиста недоторканність людини», «свобода людини», а також «досудове провадження» задля об'єктивного підходу до дослідження обраної проблеми[5]. Поняття «особиста недоторканність людини» нібито здається досить очевидним, проте чітке трактування все ж відсутнє, хоч і порушувалось у роботах таких вчених-правників як В. Олійника, П. Рабіновича, В. Сіренка, А. Таранова, О. Фрицького та багатьох інших, однак більшість досліджень було присвячено не безпосередньо недоторканності людини, а недоторканності окремих суб'єктів, таких як депутати, судді тощо, є також декілька цікавих статей аспірантів й викладачів ЗВО, однак більшість спрямована на досягнення мети, поставленої у власній роботі, що відрізняється від зазначеної мною теми, тому трактування здійсно авторське. Тож, на нашу думку, особиста недоторканність людини полягає в нормативній охороні особистості від будь-яких посягань на неї, на свободу вибору дій, можливостей розвитку в усіх наявних аспектах, а також паралельному необхідному правовому

забезпеченні захисту зазначеного абсолютного права людини. Право на «свободу людини» чітко пояснюється за допомогою принципу правового регулювання більшості демократичних країн: «людина може робити все, крім лише того, що заборонено безпосередньо законом», і останнє поняття, яке, власне, і спрямовує попередньо зазначені поняття у власне русло – «досудове провадження», аналізуючи визначення цього поняття такими постатями науки і юриспруденції як Н. Власової, Г. Хімичевої, С. Серебрової й А. Татаровим, виокремимо: поняття досудового провадження є надзвичайно важким для розуміння, адже несе в собі один з найбільших суб'єктивних мотивів[6], однак підтримуємо думку про «необхідне залучення цього поняття до частини кримінального процесу, що розпочинається з моменту одержання заяв та повідомлень про злочини і полягає у здійснюваній в установленому законом порядку діяльності слідчого, органу дізнання, прокурора стосовно розслідування злочинів, а також правовідносини, що виникають унаслідок цієї діяльності як між зазначеними посадовими особами, так із іншими учасниками кримінального судочинства»[4].

З'ясувавши усі необхідні для конструктивного підходу складники, продовжимо дослідження з неймовірно цікавого випадку, що слушно вважають «керівним» у вирішенні подібних справ, навіть наважимося назвати його судовим прецедентом, незважаючи й на те, що в романо-германській правовій сім'ї, у якій власне знаходиться Україна, не передбачені випадки керування ними при розгляді справи, проте практика Європейського Суду з Прав Людини завжди займала ключові позиції у переважній кількості досудових проваджень, і саме тому, після досить плідного пошуку, натрапляємо на Справу «Ічин та інші проти України», що розглядалась у Страсбурзі, 21 грудня 2010 року, у розділі «ЩОДО ПРАВА» якого, зазначений пункт III «СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ», яка передбачає «Право на свободу та особисту недоторканність».

У судовому провадженні громадяни вимагали компенсації від держави, за порушення, як їм уважалось 6 статей Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також декількох нормативних актів українського законодавства, в наступному розмірі: пані Ічина – 4000 євро, п. Ічин – 12 000 євро, пані Дмитрієва – 4000 євро, п. Дмитрієв – 9000 євро. Про кінцеву постанову ЄСПЛ трішки з часом, а зараз проясню суть справи. Розпочалось усе зі скоєння неповнолітніми п. Ічиним і п. Дмитрієвим правопорушення, як здалося слідчому судді – кримінального, яке полягало у викраденні шкільного майна з їдальні – умисно. Наслідком чого стало поміщення п. Ічина та п. Дмитрієва в приймальник-розподільник для неповнолітніх відповідно до статті 7-3 Кримінально-процесуального кодексу, яке, до речі, пізніше зіграло ключову роль у винесенні постановлення ЄСПЛ. А в ланцюгу подій, наступним йде висновок суду «про існування достатніх підстав вважати, що п. Ічин і п. Дмитрієв ухилятимуться від слідства і суду та продовжуватимуть свою злочинну діяльність. Постанова суду остаточна і не підлягає оскарженню» й продовження дії попередньо обраної санкції, а саме перебування двох неповнолітніх у приймальнику-розподільнику до 13 лютого того ж року.

А вже 26 квітня відбулося винесення постанови про закриття кримінальної справи з огляду на недосягнення особами віку з якого настає кримінальна відповідальність, однак цьому передували скарги пані Дмитрієвої і пані Ічиної до безпосередньо прокурора, про те, що за час перебування неповнолітніх у приймальнику-розподільнику до їх синів, зі сторони закладу, було здійснено таку поведінку, що принижує людську гідність, й, фактично, обмежувало право на свободу й особисту недоторканність.

Європейський Суд з Прав Людини одноголосно приймає рішення про відхилення більшості скарг, окрім двох, за порушення пункту 4: «кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право

ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним» і 1 («Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури...») Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, наслідком розгляду яких стало присудження відшкодування в загальній сумі 15 000 євро на користь заявників [3].

Уважаємо цю справу наймовірно ваговою у розгляді аспекту реалізації механізму захисту права людини на свободу і особисту недоторканність, а тим паче, вона була розглянута в найбільш справедливому суді, по відношенню до безпосередніх абсолютних прав людини, і є орієнтиром для майбутнього розгляду подібних справ не тільки судами.

Отже, право на свободу завжди займало ключову позицію серед інших прав людини, і з огляду на актуальність цього права в досудовому провадженні, зазначимо: реалізація права «свободи людини», що передбачене ст. 29 Конституції України[1] є не тільки необхідністю дотримання міжнародних договорів з боку України, закономірної необхідністю євроінтеграції, а й ознакою правової, демократичної держави. Привернення громадської уваги саме до цього аспекту дотримання прав людини в досудовому провадженні, з боку органів виконавчої влади, а також здійснення ефективної, безоплатної правової допомоги учасникам кримінального провадження, з часом, більш ніж впевнені, матиме змогу повністю викоринити випадки подібних порушень з нашого правового поля.

Перелік використаних джерел

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996.
URL :<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Документ 995_004, чинний, редакція від 02.10.2013, підстава - 994_002-13.
3. Справа «Ічин та інші проти України» (Заяви NN 28189/04 і 28192/04) Документ 974_661, прийняття від 21.12.2010.
4. Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС). Донецьк: ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ», 2012. 640 с.
5. Царьова І. В. Лінгвофілософія сучасного юридичного тексту. *Colloquium-journal*. Warszawa, Polska, 2020. № 16 (68), Część 3. P. 23–26.
6. Makushev P. V., Minchenko O. V., Tsareva I. V. Lalingüística jurídica como campo de conocimiento prometedor. *Cuestiones Políticas*, 2021. 39(68), P. 571-580.

Владислав Олександрович КАРПЕНКО,

курсант 3 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань, гр. ФЕБ 842
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

*професор кафедри кримінального процесу ФПФОДР
к..ю.н., доцент*

Володимир Михайлович ФЕДЧЕНКО

**ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАД КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ І ЙОГО ТЛУМАЧЕННЯ**

Актуальність даної теми у наш час породжена проблематикою визначення термінології загальних засад кримінального провадження, хоч основні засади і прописані в Кримінально-процесуальному кодексі України (далі - КПК)[1] . Але на законодавчому рівні не закріплено систему засад кримінального провадження, оскільки щодо самого поняття існує багато думок вчених у правових галузях і